

Т.В. Дорошенко,
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри естетичного виховання

ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛІХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Державна програма „Вчитель”, Концепція педагогічної освіти визначають підготовку вчителів мистецького циклу дисциплін одним із важливих завдань подальшої розбудови освіти в умовах її гуманізації та гуманітаризації. Ускладнення завдань музичної освіти та естетичного виховання школярів на нинішньому етапі розвитку суспільства зумовлюють підвищення вимог до фахової підготовки майбутнього вчителя музики, який поєднує в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел засвідчує, що в теорії й практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації та вдосконалення професійної підготовки вчителя музики.

В працях науковців визначені домінуючі ознаки стратегії професійної підготовки фахівців з позиції нової філософії освіти (Р. Аронов, І. Зязюн, О. Карпов, Ю. Корсак, В. Кудін, Н. Ничкало, О. Онищенко, О. Рудницька та ін.); здійснено аналіз розвитку педагогічної майстерності, творчості в працях вітчизняних і зарубіжних авторів (І. Зязюн, О. Капченко, Т. Кошманова, М. Лещенко, Л. Онищук, О. Пехота та ін.); виявлено особливості підготовки вчителів до використання інноваційних технологій (С. Коновець, Е. Лузік, В. Роменець, О. Щербак та ін.).

Іntenсивно досліджуються окремі аспекти фахової, психолого-педагогічної, методичної підготовки вчителів музики. Зокрема, розглядалися сутність педагогічної діяльності вчителя музики (Е. Абдуллін, Л. Арчажникова, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), його музично-педагогічної культури (К. Васильковська, В. Мішеченко, А. Растрігіна, Р. Тельчарова, О. Шевнюк та інші); особливості виконавської підготовки (Л. Василенко, Л. Гусейнова, В. Крицький, І. Мостова, Г. Ніколаї, О. Щербініна та інші); виховання ціннісних орієнтацій (В. Волкова, В. Дряпіка, Н. Свещинська та інші).

В умовах сьогодення підвищення якості музичної підготовки студентів передбачає узгодження її з потребами цілісного підходу до художньо-виховної роботи в школі. Характерною рисою сучасної музичної освіти гуманістичного спрямування є інтегративність (С. Горбенко), яка передбачає цілісне залучення учнівської молоді до мистецтва. У цьому зв'язку дедалі більшого значення набуває проблема упровадження поліхудожнього контексту фахової мистецької освіти, за якої підвищення якості підготовки майбутнього вчителя музики вимагає забезпечення цілісності педагогічного процесу. Вагоме місце в цьому процесі займає інтеграція різних художніх навчальних дисциплін. Саме інтеграція докорінно змінює зміст і структуру фахової підготовки майбутнього вчителя музики, сприяє цілісному системному засвоєнню теоретичних знань, практичних умінь і навичок, пов'язаних з музично-естетичною діяльністю. Стає очевидно важливість міждисциплінарної інтеграції, що виражається у багатоаспектному переплетінні проблем, предметів і методів пізнавальної діяльності та реалізується у таких проявах, як: формування нових дисциплін, теорій, концепцій інтегрованого характеру; синтез взаємодіючих знань; виникнення нової інтегрованої галузі знання тощо. Завдяки міждисциплінарній інтеграції долаються протиріччя між розрізненими знаннями з окремих дисциплін і необхідністю синтезу цих знань, їх комплексного застосування на практиці, що існують у багатопредметній системі викладання.

Збагаченню художньо-культурологічного знання на засадах інтеграції присвячені праці Г. Падалки, О. Рудницької, Г. Шевченко, О. Щолокової та ін.

Прогресивним напрямком у вирішенні зазначеної проблеми є створені нові програми з художньої культури, технологій поліхудожнього розвитку молоді, концепцій мистецької освіти на засадах інтеграції (Л. Кондрацька, Л. Масол, Н. Миропольська, Т. Рейзенкінд, Л. Тишевська, В. Шейко).

Разом з тим у практиці професійної підготовки майбутнього вчителя музики недостатньо реалізується поліхудожній підхід до навчання, в результаті чого випускники далеко не завжди спроможні до проведення педагогічно доцільних у художньо обґрунтованих аналогій між музикою й іншими гранями художнього пізнання. З огляду на вищезазначене актуальною є проблема, що спрямована на формування у майбутнього вчителя музики особистісних смислів не лише в межах монохудожнього простору музики, але й в умовах вирішення проблеми його цілісного художнього розвитку в контексті інтеграції, взаємопроникнення різних видів художньої діяльності, їх взаємозв'язків та активної взаємодії.

Метою статті є обґрунтування важливості поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики та окреслення шляхів її вдосконалення.

Зміст музичної підготовки у вищих навчальних закладах педагогічної освіти передбачає систему історико-теоретичних знань, виконавських умінь і навичок, досвід інтеграційної діяльності студентів в галузі музичного мистецтва, необхідних для здійснення професійних функцій вчителя музики в школі. Це необхідний, базовий, але недостатній компонент музичної підготовки майбутніх вчителів. Вищий її рівень забезпечують естетичний, творчий і педагогічний аспекти, що спрямовують навчально-виховний процес з музичних дисциплін на інші художні дисципліни з метою розвитку естетичної свідомості, активізації творчих проявів, орієнтації музичної діяльності студентів на педагогічні потреби шкільної практики.

В дослідженнях Л.М. Масол, Г.П. Шевченко, Б.П. Юсова взаємодія мистецтв в педагогічному процесі трактується як особлива форма залучення учнів до пізнання художньої творчості, що дістала назву поліхудожнього виховання. Мету поліхудожнього виховання вчені вбачають в тому, щоб дати можливість учням усвідомити витоки різних видів художньої діяльності і набути знань, умінь і навичок в галузі кожного мистецтва.

Поліхудожня підготовка передбачає формування у студентів естетичного ставлення до різних видів мистецтва на основі усвідомлення їх універсальних і специфічних закономірностей художньо-образного відтворення дійсності, залучення їх до різних видів мистецтва [1].

В основу теоретичних і методичних засад професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики покладений синтез мистецтв як методологічний принцип формування й розвитку музичної свідомості. Застосування різних видів мистецтв впливає на оригінальність формування художнього образу, якість викладання музики й інших дисциплін художньо-естетичного циклу та розвиток духовності студентів (Г. Ципін).

Кожний художній твір можна уявити у вигляді „образної конструкції”, зміст якої визначається формою, специфікою художньої мови. Поняття „взаємодія мистецтв” розглядається як уніфікований засіб, здатний формувати в майбутніх учителів музики здібність синтезувати різні типи художньо-образних конструкцій і здійснювати одночасний чи послідовний перехід від одного типу конструкції до іншої.

Поліхудожня музично-педагогічна освіта майбутнього вчителя музики спрямована на підготовку фахівця, який усвідомлює значення множин усіх підсистем навчання в контексті інтегративного підходу, зумовленого акцентуванням на структурі професійної діяльності як інструментарії навчання й виховання учнів на уроках музики з метою формування вмінь сприйняття, музичних здібностей, образного мислення, музичного мислення, умінь оцінювати сенс музичного мистецтва, інтерпретувати емоційно-образний зміст, самореалізовуватись засобами

музичного мистецтва, усвідомлювати роль цілеспрямованого процесу оволодіння знаннями про естетичні ідеали, філософські думки, типології сучасних форм художнього мислення та збагачувати цими знаннями підрастаюче покоління [2]. Учитель музики покликаний забезпечити не тільки передачу готових знань, розвиток в учнів навичок і вмінь, а й сприймання світу в єдності образів і понять, поєднання раціональної й почуттєвої сфери особистості. Останнє потребує поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, який глибоко оволодіває музичною діяльністю, засобами пізнання мови, музики, кіно, поезії, театрального та образотворчого мистецтва.

В процесі поліхудожньої підготовки важливо сформувати у студентів стійку потребу у спілкуванні з різними видами мистецтва на основі розширення їх мистецької компетентності. Для цього необхідно забезпечити розширення загальнохудожньої ерудиції студентів. Доцільним буде введення в навчальний процес спецкурсу, зміст якого буде поєднуватись зі шкільною проблематикою і ґрунтуватись на інтегративному вивченні різних видів мистецтва при збереженні пріоритетної уваги до музики.

Важливим напрямком поліхудожньої підготовки є також збагачення у студентів художньо-сенсорного досвіду осягнення музики, активізація музично-образної уяви завдяки ознайомленню їх з можливостями різних видів мистецтва у відображенні дійсності. Цей напрямок пов'язаний з активізацією естетичного ставлення студентів до мистецтва. В результаті збагачення естетичних переживань на основі утворення і сприймання художньо-образних зв'язків між різними видами мистецтва інтенсифікується відчуттєва реакція студентів. Порівняння виражальних і зображальних засобів в різних видах мистецтва сприяє усвідомленню студентами універсальних і специфічних художніх закономірностей.

Спілкування студентів з різними видами мистецтва не тільки забезпечує емоційний фон музичного сприймання образів, а й виступає засобом стимулювання таких компонентів творчої діяльності, як уява, фантазія, художня інтуїція. В процесі ознайомлення з художніми образами, присвяченими розкриттю певної теми в різних видах мистецтва, і зіставлення їх з музичними творами увага майбутніх вчителів цілеспрямовується варіантністю художнього „бачення” теми, використанням специфічних засобів того чи іншого мистецтва для її розкриття. Усвідомлення можливостей різного втілення теми виступає своєрідним „поштовхом”, що викликає у студентів творчі устремління. При цьому створюються можливості активізації образної уяви і фантазії студентів – важливих складових образної інтерпретації, творчої діяльності.

Поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики має забезпечити дуже важливий – педагогічний аспект, що пов'язаний з

готовністю застосовувати різні види мистецтва в музично-виховній роботі зі школярами. З цією метою доцільно пропонувати завдання на підбір студентами художніх творів, співзвучних за образним змістом одному з творів шкільної програми; добір творів, що відповідають можливостям сприймання школярів певного віку; створення варіантів словесного коментування художніх образів запропонованих творів і вибір найвдалішого тощо.

Таким чином, в процесі такої роботи майбутній учитель музики оволодіває професійними знаннями, навичками, уміннями, набуває готовності до розуміння механізмів інтеграції різних видів художньої діяльності на основі взаємодії мистецтв, що сприяє розвитку його світогляду, здатності креативно впливати на педагогічний процес.

Поліхудожній підхід у підготовці вчителя музики впливає на якість формування професійних знань, умінь і навичок пізнання закономірностей української національної художньої культури та світової культури, сприяє подоланню стандартного сприйняття й мислення, формуванню цілісного сприйняття світу, опануванню нетрадиційними методами роботи з об'єктами дослідження, визначенню провідних закономірностей і принципів навчання, оволодінню інформаційними технологіями на основі взаємодії мистецтв.

Література

1. Бузова О.Д. Мета, завдання та принципи поліхудожнього виховання майбутніх учителів музики / О.Д. Бузова // Наука і сучасність: Зб. наук. праць: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: Логос, 2003. – Том XXXIX. – С. 25-32.
2. Рейзенкінд Т.Й. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Т.Й. Рейзенкінд. – К., 2008.